

Vogels voeren

TUINVOGELS HERKENNEN
EN BESCHERMEN

Angelika Lang

natuurpunt

Vogelbescherming
NEDERLAND

Beste lezers,

Meer en meer mensen ontdekken hun liefde voor de natuur, voor de kleine en grote wonderen in de bermen, tuinen, weiden en velden, langs beken en rivieren, of in het bos. Je kunt er iedere dag van genieten, er in verwondering naar kijken en je verliezen in haar opvallende schoonheid. Ze leidt ons naar onszelf terug en herinnert ons eraan dat ze de moeite waard is om te beschermen en dat ze omwille van haar kwetsbaarheid onze zorg en verantwoordelijkheid vereist.

Met de natuurgids die je nu in je handen houdt, kun je deze wonderen van de natuur op ooghoogte ontmoeten. Hij maakt je vertrouwd met de algemene vogelsoorten die je in de loop van het jaar rond het huis zult tegenkomen en laat je zien hoe je deze vogels van dichtbij kunt beleven. Je dient daarbij een aantal basisregels in acht te nemen, maar je ook bewust te zijn van de ecologische samenhang, zodat je een bijdrage aan het welzijn van vogels kunt leveren. Dit is vooral belangrijk tijdens het koude seizoen, maar kan voor jezelf op de lange termijn veel zinvoller en duurzamer worden. Dat kan door het aanleggen van een natuurlijke, vogelvriendelijke tuin, omdat veel vogelsoorten in het opgeruimde cultuurlandschap en door gewijzigde landbouwpraktijken hun voedsel- en rustgebieden hebben verloren.

Bovendien verdiept deze natuurgids je kennis van de soorten door alle populaire soorten in tekst en beeld te portretteren. De anekdotes die we daarbij vertellen, zullen een blijvende indruk op je maken - zodat jij ze ook weer kunt doorvertellen.

Met vriendelijke groet

Georg Kessler
Uitgever

Laat mieren in je gazon toe. Vooral twee spechten profiteren daarvan: de grijskopspecht (zie blz. 160-161) en de groene specht, die zich bijna uitsluitend met mieren voeden.

Oud hout, zoals rottende stronken of opgestapelde, dunnere stammetjes zijn rijk aan insecten en andere kleine dieren. Daarop zoeken de roodborst, winterkoning en heggenmus graag naar voedsel. Hetzelfde effect hebben de op een hoop gegooide takken van de laatste snoeibeurt.

Gebruik geen bladblazer wanneer de bladeren vallen in de herfst. Vermijd het op een hoop blazen van alle bladeren om die vervolgens af te voeren. Ook in bladerhopen peuren merels, zanglijsters, roodborstjes of spreeuwen graag op zoek naar iets te eten. Het is beter om de bladeren onder struiken en heesters te laten liggen.

Een composthoop zet niet alleen je tuinafval om in goede aarde, maar ook hier zoeken lijsters en roodborstjes graag naar wormen en andere kleine dieren.

Kruidenzaden voor zaadeters

Op de bloemenweide bloeien veel planten en de zaadeters onder tuinvogels voeden zich met hun zaden. Putters halen met hun scherpe snavels graag de zaden uit de bloeiwijzen van distels, kaardenbollen of andere composieten. Vinken eten de zaden van kruiskruid, engelwortel of vergeet-me-nietjes. Op de bloeiwijzen van de guldenroede zijn sijzen te zien.

Bijzonder aantrekkelijk voor vogels zijn de uitgebloeide zonnebloemen in de herfst. Vooral vinken en gorzen doen zich te goed aan hun zaden. Zorg er wel voor om rassen uit te zaaien die nog zaden vormen.

Geschikte vogelvoerplanten Zonnebloemen, distels, kaardenbollen, klitten, vogelmuur, teunisbloem, zuring, melde, duizendknoop, weegbree, herderstasje, paardenbloem, wilde grassen, gewone engelwortel, rode klaver, amarant, akkervergeet-mij-nietje, verberna, melganzevoet, jakobskruiskruid, guldenroede, duizendblad, korenbloem.

Sommige van deze planten vormen in de herfst aantrekkelijke, hoge bloeiwijzen met tal van zaden. Spaar ze als je gaat maaien. Veel klei-

Lijsterbes – populair bij alle vogels.

En nog een lekkernij: bessen van de gewone vlier.

ne vogels, vooral de putter, zullen je dankbaar zijn. Van veel kruiden kun je zelf de zaden oogsten, drogen en tot de winter bewaren op een droge en koele plaats. Dan zijn ze voor de gasten van het voederhuisje een speciale lekkernij.

Bomen en heesters

Ook in bomen en heesters vinden onze vogels overvloedig zaden om te eten. Berken en elzen worden vaak bezocht door putters en sijen, die heel handig de zaadjes uit de propfen weten te halen. Heel leuk is te zien hoe gaaien de noten van een hazelaar oogsten. Tot tien noten passen in hun ruime keelzak (krop), daarna vliegen ze afgeladen naar het bos om de noten te verbergen als reservevoedsel voor de winter. Beukenootjes staan hoog op het menu van vinken en kepen. Appelvinken zijn blij met fruitbomen, maar niet vanwege het smakelijke vruchtvlees van kersen of appels, maar vanwege de pitten. Ze eten zich er door de vrucht naar toe. Het vruchtvlees van appels spreekt merels, zanglijsters, kramsvogels, roodborstjes en zwartkoppen meer aan. Laat daarom altijd een paar van de vruchten tussen de bomen liggen. Daartegenover hebben goudvinken het meer voorzien op de knoppen van fruitbomen.

Om vogels uit fruitbomen of druivenstokken te weren, kun je vogelverschrikkers, ratelende apparaten en wapperende banden gebruik-

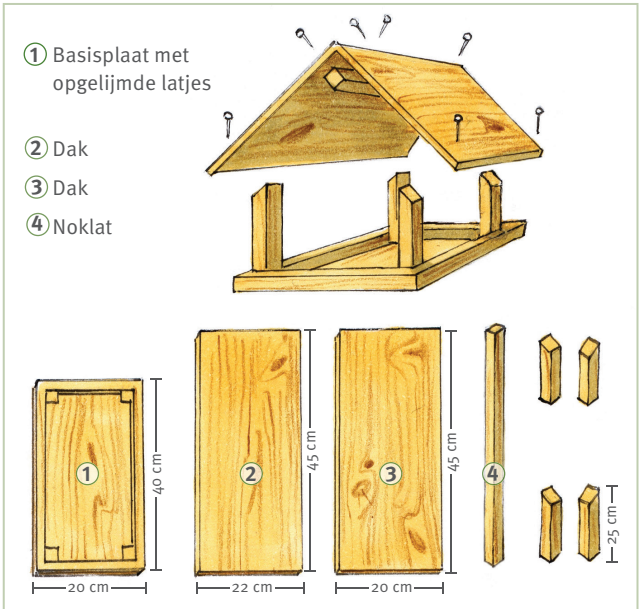
ken. Wie zijn oogst met netten wil beschermen, zou netten moeten gebruiken met een maaswijdte van ten hoogste 30 millimeter. Omdat ze voor de vogels zichtbaar zijn, zouden de netten een opvallende kleur moeten hebben en een draaddikte van ten minste een millimeter. De kroon van de boom of struik moet volledig en stevig worden omsloten, zodat de vogels er niet in kunnen vliegen. Controleer liefst enkele keren per dag of er, ondanks je voorzorgsmaatregelen, geen dier onder gevangen zit!

Besdragende struiken

Met hun felgekleurde vruchten zijn ze in de herfst voor ons een lust voor het oog. En vogels bieden ze een overvloed aan voedsel – nogmaals, ervan uitgaande dat je inheemse struiken aanplante. Liefst 63 vogelsoorten eten de rode bessen van de lijsterbes! Daarom mogen zij in een vogelvriendelijke tuin niet ontbreken. In de tabel vind je een selectie van struiken die je zou kunnen aanplanten. Niet inbegrepen zijn bessenstruiken waarvan we de vruchten zelf gebruiken, zoals aalbessen, frambozen en bramen. Ook die worden niet door de vogels versmaad.

Behalve de bessen leveren de bessenstruiken die worden opgesomd, ook goede nestplekken voor vogels die zelf hun nest bouwen in bomen of struiken.

Naam	Hoogte	Eigenschap	Betekenis
Zuurbes (<i>Berberis vulgaris</i>)	tot 3 m	doornige struik, geschikt voor hagen	goede neststruik, bessen als voedsel
Wilde lijsterbes (<i>Sorbus aucuparia</i>)	10–15 m	meerstammige struik, los vertakte boom	bessen als voedselbron, vooral voor lijsters, spreeuwen, pestvogels
Europees krentenboompje (<i>Amelanchier ovalis</i>)	2–3 m	rijk vertakte struik	goede neststruik, bessen zijn populair bij vogels
Vuurdoorn (<i>Pyracantha coccinea</i>)	2 m	groenblijvende, doornige struik	neststruik, bessen bij vogels populair
Hondsroos (<i>Rosa canina</i>)	1–3 m	struikvormig groeiende haag	goede neststruik, bessen als voedsel

- Lijm van buitenaf de latjes op de bodemplank en gebruik spijkers om ze steviger te bevestigen. De randen zijn ontworpen om te voorkomen dat het voer van de plank valt. Bevestig vervolgens in de hoeken van de bodemplank de vier daksteunen, door ze eerst vast te lijmen en vervolgens aan de bodem vast te schroeven. De schuine kant van de steunen is boven en wijst naar buiten.
- Lijm het smallere dakpaneel eerst aan de noklat, daarna schroef je beide aan elkaar. Plaats dan het andere dakpaneel er tegenaan en lijm en schroef het ook vast aan de noklat.
- Schroef in het dak een haak voor het ophangen van het huisje in een boom. Daaraan kun je een ketting of een draadbeugel bevestigen. Zet het dak nu op de vier daksteunen en lijm en schroef het allemaal samen.
- Tot slot voorzie je het voederhuisje nog van een laagje lijnolie als bescherming tegen het weer.
- In plaats van op te hangen kun je het huisje ook op een paal bevestigen die je eerder in de grond hebt gedreven.

Zwarte mees

(*Periparus ater*)

Op zoek naar voedsel zijn zwarte mezen acrobatisch in de weer tot in de buitenste uiteinden van de takken in de kronen van naaldbomen en zoeken er met hun fijne snavel kleine zaden en insecten. In de tuin betreft de zwarte mees, de kleinste van onze inheemse mezen, nestkasten die hoog in een naaldboom hangen en een vlieggat hebben met een diameter van maximaal 26 mm.

WAARNEMINGSTIJD/BROEDTIJD

J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

langwerpige witte vlek

witte wangvlek

VERSPREIDING

VOEDSEL zaden van kruiden en struiken, bessen, in het broedseizoen insecten, hun larven, en spinnen; eten op voederplaatsen – meestal op de grond onder vogelhuisjes – zaden, zoals zonnebloempitten, hennep- of sesamzaden, stukjes pinda, havervlokken, vet voer

VERSPREIDING

WAARNEMINGSTIJD/BROEDTIJD

J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Huismus

(Passer domesticus)

Huismussen behoren tot de bekendste van alle vogels rond het huis, waar ze meestal in kolonies leven. Ze hebben zich nauw verbonden met de mens en koloniseren tegenwoordig dankzij hun aanpassingsvermogen ook de centra van grote steden. Ze kunnen heel tam zijn en op terrassen van cafés, patattenten en in parken op en onder de tafels de laatste kruimels van gebak en andere gerechten opeten. Bij de minste verstoring is de hele groep verdwenen – om even later weer te terug te komen.

VOORKOMEN steden en dorpen, ook bij afgelegen boerderijen; ze foerageren in het open cultuurlandschap; talrijk, maar de populaties nemen af

Pestvogel

(*Bombycilla garrulus*)

VERSPREIDING

Pestvogels zijn bij ons slechts wintergasten die onregelmatig en variërend in aantal verschijnen – in het noorden van het land vaker dan in het zuiden. Is het broedsucces in hun broedgebieden in het noorden van Scandinavië en Rusland hoog en het aanbod van voedsel in de winter laag, dan »overstromen« de pestvogels in het koude seizoen West- en Midden-Europa invasieachtig met honderdduizenden.

VOORKOMEN broedvogel van de noordelijke Scandinavische en Russische sparren- en berkenbossen; bij ons alleen als wintergast in bosjes, parken en tuinen met besdragende struiken

GROOTTE lengte 18-20 cm, SPW 32-35 cm

KENMERKEN voornamelijk roodachtig grijsbruin gekleurd, met kuif die opgericht kan worden, zwart oogmasker, zwarte kin, geelwit-rood patroon op donkere vleugels, gele staartband; geslachten gelijk. Roep hoog, zoemend »sirrrr«; zachte, rinkelende zang van aan elkaar geregen roepen

BROEDEN dikwandig nest, laag in een spar verborgen; broedt vaak in kolonies

VOEDSEL in het broedseizoen insecten, hun larven en spinnen; in de herfst en winter bessen, bij voorkeur van maretak en lijsterbes, daarnaast andere nog aan de bomen hangende vruchten; op voederplaatsen gedroogde bessen en vruchten (rozenbottels, rozijnen, lijsterbes, sneeuwbal, meidoorn) en fruit

WAARNEMINGSTIJD/BROEDTIJD

J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Op voederplaatsen zijn pestvogels weinig schuw en kunnen gemakkelijk worden bekeken.

Opmerkelijk

Pestvogels zoeken in de winter in groepen naar zaad- en vruchtdragende struiken en bomen. De groep vogels beweegt zich op hun gemak tussen de takken. Zijn alle bessen opgegeten, vliegt de hele groep weer verder.

Register

- Aegithalos caudatus** 96–97
Aix galericulata 176–177
 Ambrosia 27
Ambrosia artemisiifolia 27
Anas platyrhynchos 178–179
Anser anser 180–181
 Appelhuisje 20
 Appelvink 72, 152–153
Aythya fuligula 174–175
- B**armsijs 134–135
 Bladeren 48
 Bloemenweidemengsel 46
 Boekweit 27
Bombycilla garrulus 154–155
 Bonte vliegenvanger 132–133
 Boomeenden 177
 Boomklever 72, 90–91
 Boomkruiper 71, 130–131
 Bosvogelvoer 28
 Bouwhandleiding voor
 nestkast 66
 vetvoerbel 64
 voederhuisje 60
 voederplank 62
Branta canadensis 182–183
- C**anadese gans 182–183
Carduelis cannabina 138–139
Carduelis carduelis 86–87
Carduelis flammea 134–135
Carduelis spinus 84–85
Certhia brachydactyla 130–131
Certhia familiaris 130
Chloris chloris 98–99
Chroicocephalus ridibundus 168–169
Coccothraustes coccothraustes
 150–151
- Columba palumbus* 120–121
 Composthoop 48
Corvus frugilegus 162–163
 Cultuurlandschap, opgeruimd 11
Cyanistes caeruleus 78–79
Cygnus olor 184–185
- D**endrocopos *major* 110–111
 Distelvink 86
 Dood hout 48
 Drinken 21
 Duikeenden 175
 Duiven
 spijsvertering 34
 voeren 12
- E**ekhoorn 17
Emberiza citrinella 146–147
Erithacus rubecula 88–89
 Etensresten 38
- F**icedula *hypoleuca* 132–133
Fringilla coelebs 102–103
Fringilla montifringilla
 100–101
Fulica atra 170–171
- G**aaï 53, 71, 118–119
Gallinula chloropus 166–167
Garrulus glandarius 118–119
 Gazon 46
 Geelgors 71, 146–147
 Gierst 27
 Glanskop 80–81
 Goudhaan 124–125
 Goudvink 106
 Graaneters 26, 32, 48
 Graanvoer 26–29, 38

Graszaden 28
 Grauwe gans 180–181
 Grauwe vliegenvanger 144–145
 Grijskopspecht 71, 160–161
 Groene specht 160–161
 Groenling 71, 98–99
 Grondelen 179
 Grondspechten 161
 Grondvoederplank 30, 39, 62

Haver 27

Heggenmus 72, 94–95
 Hennep 28
 Holenbroeders 57–58
 Houtduif 120–121
 Huismus 20, 72, 104–105
 Hygiënische maatregelen 40

Insecten

levensruimte voor 46
 reducering door vogels 45
 waardplanten voor 47
 Insecteneters 26, 34
 Insectenetersvoer 30
 Insecticide 12, 47

Jaarrond voeren 11

Kanarie, Europese 82–83

Katten 17, 45
 Keep 70, 100–101
 Klimplanten 53
 Kneu 70, 138–139
 Knobbelzwaan 184–185
 Kokmeeuw 168–169
 Koolmees 72, 92–93
 Koolzaad 27
 Koperwiek 72, 156–157

Kramsvogel 72, 112–113
 Kruisbek 148–149
 Kuifeend 174–175
 Kuifmees 72, 128–129
 Kwikstaart, Witte 70, 152–153

L*arus canus* 172–173

Lophophanes cristatus 128–129
Loxia curvirostra 148–149

Maïs 27

Mandarijneend 176–177
 Matkop 80
 Meerkoet 170–171
 Merel 21, 70, 114–115
 -sterfte 41
 Mezenring 18, 19, 64
 Mieren 48
Motacilla alba 152–153
Muscicapa striata 144–145

Nestbuidel 68

Nestgelegenheid 9, 44, 53, 55, 57
 Nesthulpen 68–69
 Nestkast 25
 bouwhandleiding 66
 locatie 59
 Nestplankje 69
 Nestplatform 69
 Nigerzaad 28
 Noten 28, 38

Olierijke zaden 28, 38

Onkruidverdelger 12, 47

P*arus major* 92–93

Passer domesticus 104–105
Passer montanus 136–137

Periparus ater 76–77
 Pesticide 12, 47
 Pestvogel 72, 154–155
Phoenicurus ochruros 140–141

Picus canus 160–161
Picus viridis 160–161
 Pimpelmees 70, 78–79
Poecile montanus 80
Poecile palustris 80–81
Prunella modularis 94–95
 Putter 72, 86–87
Pyrrhula pyrrhula 106–107

R*egulus ignicapillus* 124
Regulus regulus 124–125
 Ringmus 71, 136–137
 Roek 162–163
 Roodborst 72, 88–89
 Roodstaart, Zwarte 140–141

Salmonella 40, 42
Serinus serinus 82–83
 Sijs 71, 84–85
Sitta europaea 90–91
 Snavelvorm 32, 34
 van de appelvink 33
 van de graaneters 32
 van de kruisbek 33
 van de specht 36, 37
 van de zwaluw 35
 van insecteneters 34
 Specht, grote bonte 70, 110–111
 Spechten 36, 37
 Spechtensmidse 37
 Spijsvertering 26,27
 Spreeuw 72, 158–159
 Staartmees 19, 96–97
 Witkop- 96
 Stadsduiven, voederverbod 12
 Stenen muurtje 57
 Stormmeeuw 172–173
Streptopelia decaocto 116–117

Struiken, besdragende 47, 50–51
Sturnus vulgaris 158–159
Sylvia atricapilla 142–143

Taigaboomkruiper 130
 Tarwe 27
 Terugtrekken, gebied voor 44
 Trekgedrag 7
Troglodytes troglodytes 126–127
 Tuin, vogelvriendelijke 44–59
 bomen 48
 klimplanten 53
 kruiden 49
Turdus iliacus 156–157
Turdus merula 114–115
Turdus philomelos 108–109
Turdus pilaris 112–113
 Turkse tortel 72, 116–117

Uitwerpselen
 belasting door 13, 14, 39
 sporen van 39
 Usutu-virus 41

Verrekijker 8
 Vet voer 19
 -bel maken 64
 Vink 70, 102–103
 Vlaszaden 28
 Vlieggatdiameter 58
 Voederhuisje 16–18
 bevestiging 18
 bouw 60
 gedrag bij 24–25
 locatie 43
 schoonmaken 40
 Voederplek 38–39
 Voedersilo 16,18
 op de grond 20
 Voedingsstoffen 7, 19, 26, 30, 39
 allergieën door 27
 ingrediënten 27

KOSMOS

www.kosmosuitgevers.nl

Kosmos Uitgevers

is onderdeel van VBK | media

Oorspronkelijke titel: *Vögel Füttern* door

Angelika Lang (ISBN 3-8338-2800-3)

© 2012 GRÄFE UND UNZER VERLAG GmbH, München **GU**

© 2014 Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Productie en vertaling Nederlandse editie: Ger Meesters

Omslagontwerp: Aperta, www.aperta.nl

ISBN 978 90 5210 969 5

NUR 435

Alle rechten voorbehouden / All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever stelt zich echter aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

Belangrijk

De cijfers en feiten in deze gids werden met de grootste zorg onderzocht en getest. Er kan echter geen garantie worden gegeven. De aansprakelijkheid van de uitgever en de auteur voor persoonlijk letsel, schade aan onroerende zaken en financiële schade wordt uitgesloten. Bij het determineren in de natuur moeten altijd alle kenmerken in acht worden genomen.

De auteur **Angelika Lang** studeerde biologie en scheikunde aan de lerarenopleiding in München. Als afstudeerproject onderzocht zij zes maanden lang het gedrag van de zilvermeeuw op een Waddeneiland. Ze heeft altijd belangstelling getoond voor de inheemse flora en fauna, waar ze kennis mee maakte tijdens excursies onder leiding van bekende biologen. Deze kennis wil ze graag overbrengen aan anderen. Ze werkt als redacteur, schrijver en vertaler in München.

Vogels voeren

TUINVOGELS HERKENNEN EN BESCHERMEN

- ✎ Een weloverwogen selectie toont alle vogels die je in Nederland en België bij voederhuisjes en vijvers kunt waarnemen en voeren
- ✎ Adembenemende fotografie en boeiende informatie bieden een uniek inzicht in het leven van de vogels
- ✎ Bevat doe-het-zelfbladzijden met recepten voor de bereiding van voer, handleidingen voor het bouwen van voederhuisjes en meer

9 789052 109695

www.kosmosuitgevers.nl

KOSMOS

NUR 435

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen